

УДК 339.9

JEL F20, F21, F29

DOI 10.32782/2786-765X/2024-6-3

Грамотнєв В.Е.

кандидат економічних наук, докторант,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2511-4649>

СУТНІСТЬ ТА МОДЕЛЬ ВПЛИВУ ПІІ НА СУСПІЛЬСТВО

У статті проаналізовано наукові джерела та актуальні дослідження, присвячені вивченню суспільного впливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Для усунення виявлених обмежень зазначених підходів запропоновано новий концептуальний погляд на сутність суспільного впливу ПІІ, який полягає у зміні рівня задоволення людських потреб. Застосування гіпотези про рекурсивний зв'язок між потребами членів суспільства та іноземних інвесторів, а також концепції ієрархії потреб людини дало змогу сформулювати структурно-функціональну модель суспільного впливу ПІІ. Також представлено математичну інтерпретацію взаємозв'язку між зазначеними категоріями, кількісними й якісними характеристиками ПІІ. Виходячи з цієї моделі та її математичної інтерпретації, висунути гіпотези щодо специфічних аспектів взаємозалежності суспільного ефекту ПІІ, властивостей іноземного капіталу, рівня економічного розвитку держави та її галузевої структури. Їх подальше дослідження на основі запропонованої моделі дасть змогу глибше зрозуміти, як різні параметри інвестицій та розвитку економіки впливають на формування соціального впливу ПІІ, виявити ключові чинники, що визначають цю взаємозалежність у різних умовах.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, соціальний ефект інвестицій, суспільний вплив інвестицій, модель суспільного впливу, постконфліктне відновлення, корпоративна соціальна відповідальність, цілі сталого розвитку.

Постановка проблеми. Незважаючи на популярність ідей про те, що іноземний капітал загалом позитивно впливає на розвиток економік, у які він вкладається, полеміка у науковому середовищі про характер впливу ПІІ не припиняється. З одного боку, за ПІІ міцно закріплюється роль каталізатора ендегенних технологічних змін у рамках сучасної теорії моделювання економічного зростання. З іншого боку, ціла низка емпіричних досліджень наслідків діяльності МНК у країнах «третього світу» відводять іноземному капіталу місце «жупела», що користується своїми монополістичними перевагами, негативно впливає на екологію, сприяє посиленню соціальної та гендерної нерівності. Для України прояснення цього питання носить не стільки теоретичний, як практичний характер, оскільки ПІІ розглядаються як один із ключових факторів післявоєнного відновлення країни. Цим пояснюється нагальність проблеми уточнення природи впливу ПІІ на суспільство країни, в яку вони вкладаються. Побудова моделі цього явища допоможе краще зрозуміти зв'язок між властивостями іноземного інвестування та його наслідками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Закордоном вивчення явища суспільного впливу ПІІ, яке в українських дослідників дістало, переважно, назви соціального ефекту ПІІ, здійснюється в рамках декількох концептуальних підходів.

Перший з них базується на підвалинах концепції корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), що виникла на межі ХІХ-го й ХХ-го століть із поступовою втратою актуальності принципом *laissez-faire*. Одним з першопрохідників цього наукового напрямку вважається Г. Боуен. У 1950-х роках він опублікував працю «Соціальна відповідальність бізнесмена», в якій вперше було дано чітке визначення соціальної відповідальності підприємця. На погляд Г. Боуена, вона полягала у «зобов'язаннях бізнесменів проводити таку політику, приймати ті рішення або дотримуватися тих напрямків дій, які є бажаними з точки зору цілей і цінностей нашого суспільства» [1, с. 6]. Втім, головний акцент згаданих зобов'язань був зроблений автором на цілях розвитку американської економіки, а не вирішенні якихось соціальних завдань. Зокрема, це підтверджується назвою та змістом відповідного розділу його праці: «Economic Goals» [1, с. 8]. У подальшому на еволюцію концепції КСВ визначальний вплив мали глобалізація світової економічної системи, утвердження імперативу захисту прав людини в міжнародному та національному законодавствах, посилення етичних стандартів у діяльності міжнародного бізнесу. Нинішнім часом найбільш актуальним напрямом концепції КСВ є теорія «корпоративної стійкості». Вона виникла як продовження концепції «стійкого розвитку»,

представленої у 1987 році в доповіді «Наше спільне майбутнє» ООН. Ця доповідь заклала основи нового розуміння цілей розвитку людства, що вплинуло на переосмислення бізнесом своєї відповідальності у новій системі координат. Яскравим представником цього напрямку є Д. Елкінгтон, який сформулював поняття потрійного критерію (triple bottom line) [2]. Він запропонував оцінювати вплив тих чи інших бізнесових проєктів на суспільство у трьох площинах: економічній, соціальній та екологічній.

Другий концептуальний підхід до суспільного впливу ППІ розглядає його крізь призму економічного росту, спираючись на модель ендогенних технологічних змін П. Ромера та ідеї інвестування в людський капітал Т. Шульца. П. Ромер вважав, що іноземні інвестиції сприяють технологічному прогресу [3, с. 78], який через ефекти «переливу» створює нові робочі місця, підвищує кваліфікацію працівників та їх продуктивність, а також рівень оплати праці, допомагаючи долати бідність і безробіття. Т. Шульц підкреслював важливість освіченості та професійних навичок працівників для економічного і соціального прогресу [4, с. 3–4].

Наступні покоління економістів досліджували вплив ППІ на створення робочих місць і рівень оплати праці. Ван дер Стратен у 2020 році проаналізував ідею про позитивний вплив ППІ ТНК на оплату праці в країнах-реципієнтах, виявивши, що цей ефект залежить від особливостей економіки та категорій працівників, що може створювати диспропорції [5]. У 2019 році С. Гірма, дослідивши дані щодо іноземних компаній у Китаї, встановив, що зростання зайнятості в таких компаніях підвищує середній рівень оплати праці [6]. М. Хансен у 2009 році виявив прямий зв'язок між стратегіями ТНК та ситуацією у сфері зайнятості [7]. З іншого боку, Є. Град-Русу відзначила, що ППІ можуть посилювати гендерні диспропорції в оплаті праці [8, с. 183]. Іншим важливим аспектом впливу ППІ є «перелив» знань і технологій від підприємств із ППІ до місцевого бізнесу, що сприяє підвищенню кваліфікацію працівників. У 2013 році А. Перрі з колегами дослідили залежність цього ефекту від рівня конкуренції та зв'язків між місцевими підприємствами та філіями ТНК [9]. У 2009 році Б. Джиндра та авторський колектив виявили, що інтенсивність трансферу технологій залежить від характеру діяльності підприємств із ППІ [10]. Низка досліджень підкреслює вплив ППІ на структурні зміни в економіках країн та їх

експортний потенціал. У 2019 році А. Пінелі підтвердив зв'язок між цими процесами, зазначивши, що здатність закордонного капіталу сприяти модернізації залежить від типу ППІ, їхньої концентрації та стадії розвитку країн [11]. Схожі висновки щодо впливу ППІ на відкритість та експортні можливості містяться в роботах К. П'єтробеллі [12], Ф. Фортан'є [13], С. Анвара [14].

Ще один підхід до аналізу суспільного впливу ППІ базується на теорії стратегій виходу компаній на зовнішні ринки. Він передбачає, що вибір ТНК країни для інвестицій залежить від відповідності можливостей компанії умовам у цій країні. Інвестори можуть або використовувати свої сильні сторони на ринках із жорсткими правилами, або отримувати вигоди від роботи в країнах із «м'якими» законами, де вимоги менш суворі.

Дослідження М. Бу показало, що вибір американськими компаніями регіонів КНР для інвестування залежить від жорсткості екологічного регулювання та здатності компаній дотримуватись стандартів [15]. Д. Фіачі з колегами встановили, що рівень свободи слова та друку в країні, яка отримує ППІ, впливає на екологічні наслідки та інтеграцію КСВ у діяльність ТНК [16]. Д. Рондінеллі довів, що закордонний капітал і міжнародні стандарти КСВ покращують рівень життя в країнах-реципієнтах ППІ [17]. М. Буссе, на основі даних з 134 країн, спростував звинувачення щодо ТНК у використанні слабкостей трудового законодавства, показавши, що низькі стандарти трудових умов не приваблюють іноземний капітал, а навпаки, його відштовхують [18, с. 19].

К. Хіпперт, дослідивши діяльність МНК у Мексиці, Малайзії, Філіппінах, Індії та Індонезії, відзначила, що їхня діяльність спричинила зростання бідності та порушення прав людини, особливо жінок. Авторка зазначила, що вирішення проблеми лежить у посиленні відповідальності корпорацій перед працівниками та зміцненні механізмів КСВ на міжнародному та місцевому рівнях [19]. Т. Джонс і Р. Макнеллі, аналізуючи діяльність іноземних інвесторів у добувній галузі Індонезії, Папуа-Нової Гвінеї, Філіппін та інших країн, показали значний негативний вплив ППІ на екологію через слабе екологічне регулювання, яке національні уряди послаблюють для залучення ППІ свідомо або під тиском ТНК [20]. О. Окара у своєму дослідженні зазначає, що ППІ можуть сприяти формуванню стабільного соціально-політичного середовища в країнах, що розвиваються, знижуючи політичні ризики для іноземних інвесторів [21].

Мета статті. Неоднозначність наведених вище висновків про характер впливу ПІІ на суспільство вимагає глибше розглянути питання природи цього явища, уточнення якої дасть змогу побудувати його концептуальну структурно-функціональну модель.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку автора, зазначені підходи мають певні внутрішні протиріччя та обмеження, що проявляються в неоднорідності результатів вищенаведених емпіричних досліджень. Зокрема, незважаючи на поширеність концепції КСВ, важко заперечувати, що головним мотивом, що спонукає інвестора до вкладення капіталу, є отримання прибутку. Зокрема, цим може визначатись секторальна концентрація ПІІ, що у деяких випадках може мати позитивний суспільний ефект, а в інших – негативний.

Суперечливість або неповнота результатів аналізу суспільного впливу ПІІ в рамках моделювання економічного росту може витікати з обмеженості погляду на роль іноземного капіталу в цьому процесі. Згідно з установками цієї концепції, ПІІ сприймаються як одна із змінних виробничої функції, від якої залежить зростання ефективності перетворення капітальних чинників на кінцевий продукт. Однак, якщо економічний ефект ПІІ можна виміряти у додатковому випуску товарів та послуг, то суспільний вплив значно більш багатогранний. Інвестор, прискорюючи технологічний розвиток, може погіршити екологічну ситуацію, що в остаточному підсумку негативно позначиться на суспільстві.

Підхід, в межах якого стратегії іноземного інвестора виходу на національний ринок вважаються провідним фактором, від якого залежить суспільний вплив ПІІ, також страждає від звуженого погляду, оскільки такий вплив є результатом реалізації стратегій усіх «стейкхолдерів», не тільки інвесторів, але й влади держав, їх громадян, інших економічних агентів та наднаціональних утворень.

На думку автора, сутність суспільного впливу ПІІ слід шукати у двосторонньому характері його зв'язку з процесами у суспільстві: приплив іноземного капіталу впливає на суспільство, але й суспільні зміни формують умови для притоку інвестицій або їх втечі. Основою цього взаємозв'язку є процес задоволення людських потреб, категорія яких є спільною та базовою для концепцій КСВ, інтересів стейкхолдерів та сталого розвитку.

Інвестиційні рішення зарубіжних підприємців часто залежать від наявності базової інфраструктури в країні-отримувачі ПІІ: водопостачання, каналізації, електрики та житла.

Регіони, де ці потреби задоволені, приваблюють інвесторів більше, оскільки це знижує ризики та витрати. Наприклад, надійне електропостачання забезпечує безперебійність виробництва, а розвинене водопостачання підвищує здоров'я та продуктивність робочої сили. Водночас іноземні інвестори можуть стимулювати розвиток інфраструктури, оскільки їх проекти вимагають модернізації наявних послуг. Державно-приватне партнерство і державні стимули можуть підтримати цей прогрес для залучення нових інвестицій.

ПІІ підвищують рівень задоволення потреб громадян приймаючої країни, в т.ч. щодо харчування, охорони здоров'я та освіти. Це може бути досягнуто як через прямі інвестиції в медичні установи та школи, так і опосередковано – через підвищення зайнятості та доходів працівників. Зростання доходів покращує доступ громадян до якісних послуг, освіти та харчування. Наприклад, іноземна компанія, відкриваючи виробництво, може інвестувати в місцеві школи для підготовки кваліфікованої робочої сили, підвищуючи освітні стандарти. Також розширення виробництва збільшує податкові надходження, що дозволяє владі фінансувати соціальні програми та інфраструктуру.

Суспільний прогрес, своєю чергою, впливає на ПІІ, оскільки зростання заробітків і підвищення стандартів життя стимулюють попит на задоволення потреб вищого рівня. Це, у свою чергу, відкриває можливості для нових ПІІ. Наприклад, створення робочих місць і збільшення доходів дозволяють людям купувати житло, що робить привабливішими інвестиції в будівництво, нерухомість, банківський і страховий сектори. Зростання споживчого попиту також створює нові інвестиційні можливості у виробництві товарів і роздрібній торгівлі. Розширення здатності громадян оплачувати сучасні телекомунікаційні послуги та розвиток виробництва стимулюють інвестиції в ІТ-сектор. Його розвиток за рахунок іноземного капіталу сприяє впровадженню інформаційних технологій у місцеві компанії, підвищуючи їхню продуктивність і конкурентоспроможність. Це також створює попит на кваліфіковану робочу силу та вимагає розвитку системи освіти для задоволення цих потреб.

Вищенаведені приклади циклічної причинності між ПІІ і задоволенням людських потреб можна систематизувати за допомогою структурно-функціональної моделі суспільного впливу ПІІ (Рис. 1), яка поєднує рекурсивний зв'язок цих явищ з ієрархією потреб А. Маслоу [22, с. хii-хiii]. Циклічна

причинність полягає в тому, що задоволення людських потреб в процесі функціонування ПІІ створює можливості для залучення нових інвестицій. Це призводить до продовження циклу на тому ж рівні ієрархії потреб, сприяючи їх більш повній реалізації. Досягнувши певного рівня, виникає запит на задоволення потреб вищого порядку.

Перший рівень запропонованої моделі охоплює фізіологічні та базові потреби, включно з потребами в їжі, воді та каналізації. Потреба в безпеці включає надання житла та якісних поліцейських послуг. Потреба в стабільності умов життя передбачає наявність стабільного джерела доходу, що забезпечується створенням робочих місць на підприємствах з іноземними інвестиціями, де зарплати часто перевищують національний рівень (рис. 1).

Проміжний рівень моделі охоплює потреби, що стають актуальними після задоволення базових. Сюди входять свобода слова, участь у політичному житті, національна та соціальна терпимість. Прагнення залучити ПІІ може бути додатковим стимулом для влади забезпечити задоволення вищезгаданих потреб громадян, що сприяє створенню прозорого бізнес-середовища і привабливого інвестиційного клімату. Свобода преси сигналізує інвесторам про відсутність значної корупції і належний захист прав, а політичні свободи і соціальна терпимість забезпечують стабільність, важливу для інвестицій. Також до проміжного рівня

відносяться соціальні потреби у спілкуванні, які задовольняються через розвиток телекомунікаційних технологій, часто фінансованих ПІІ. Пізнавальні потреби, спрямовані на підвищення освіти і навичок, задовольняються через адаптацію системи освіти до потреб економіки, що модернізується завдяки ПІІ як каналу трансферу інновацій.

На верхньому рівні моделі люди фокусуються на реалізації «вищих» потреб, таких як саморозвиток, самореалізація, прагнення до здорового способу життя, самоідентифікації, свободи та досконалості [22, с. xii-xiii].

Слід зауважити, що, як зазначав Д. Кейнс, в основі спонукання до інвестування також лежать людські потреби, а саме потреби інвесторів у збільшенні капіталу та отриманні прибутку [23, с. 135]. Оскільки інвестори, зрештою, є людьми, ці потреби також можна висловити в термінах А. Маслоу як складні комплекси базових та вищих людських потреб. Наприклад, прагнення збільшення капіталу та отримання прибутку можна розглядати як прояв базових потреб у безпеці та стабільності, які відповідають нижнім рівням ієрархічної піраміди. Ці потреби пов'язані із забезпеченням фінансового добробуту та захисту від економічної нестабільності. На вищому рівні ієрархії потреб інвестора вкладення капіталу може бути вмотивоване його прагненням до самореалізації, самовираження та досягнення успіху. Інвестори можуть

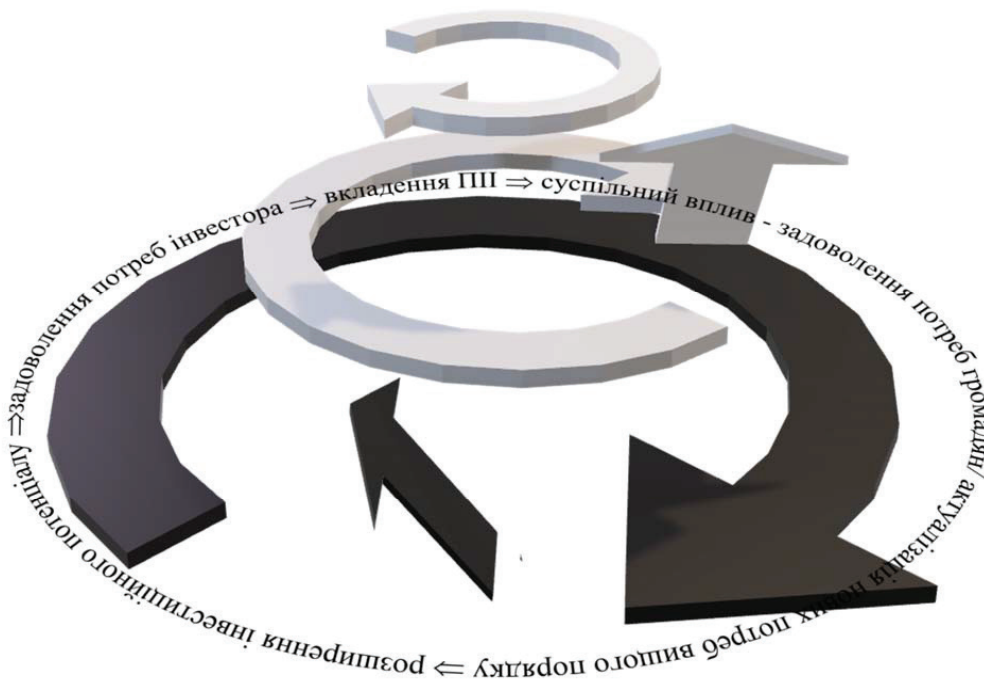

Рис. 1. Структурно-функціональна модель суспільного впливу ПІІ

Джерело: складено автором

розглядати свої вкладення як спосіб реалізувати свої амбіції, принести користь суспільству, залишити спадщину або просунути певні цінності, що відображає їх потреби у самоактуалізації та визнанні. В такому випадку інвестиції можуть набути суто соціального змісту, а суспільний вплив – перетворитись на їх єдину мету. Втім, центральним об'єктом даної публікації та дослідження є суспільний вплив ПІІ, тому структура представленої вище моделі визначається ієрархією потреб насамперед членів суспільства країни, в яку вкладається іноземний капітал.

Функціональний зв'язок між задоволенням потреб членів суспільства та потреб закордонних інвесторів, передатною ланкою між якими виступають ПІІ, може бути виражений математично за допомогою наступної формули:

$$N_C = f(A_{FDI} N_I), \quad [1]$$

де N_C – рівень задоволення потреб громадян країни, в яку вкладаються ПІІ; N_I – рівень задоволення потреб іноземних інвесторів, які вкладають інвестиції; A_{FDI} – параметр, що характеризує кількісні та якісні параметри ПІІ.

Ця функція може набувати різних форм залежно від множини чинників, але основна ідея у тому, що задоволення потреб інвесторів з урахуванням параметрів ПІІ впливає на задоволення потреб населення країни. Однак, як ми раніше встановили, зв'язок між цими змінними має рекурсивний характер, тому справедливим є й зворотний запис цієї формули:

$$N_I = g(A_{FDI} N_C) \quad [2]$$

З погляду цілей цієї статті, першочерговий інтерес для нас представляє перша формула, введення в яку фактору часу дає змогу відобразити поступове зростання ступеня задоволення існуючих потреб та появу нових потреб:

$$N_C(t) = f(A_{FDI}(t), N_I(t)), \quad [3]$$

де t – час. При цьому, параметр A_{FDI} із плином часу часом також адаптується, відображаючи зміни в економіці та стратегіях інвесторів. Цей процес має циклічний характер, у якому зростання задоволеності потреб громадян позитивно пов'язано із реалізацією інтересів інвесторів. Це, своєю чергою стимулює приплив нових інвестицій, які забезпечують умови для подальшого задоволення потреб. Подібна зміна рівня задоволення потреб громадян, позитивна чи негативна, є суспільним впливом ПІІ та може бути виражена формулою:

$$SI_{FDI} = \Delta N_C = f(\Delta A_{FDI}, \Delta N_I), \quad [4]$$

де SI_{FDI} – суспільний вплив ПІІ, що є еквівалентом ΔN_C – тобто зміни задоволеності потреб громадян, що відбувається внаслідок змін кількісних та якісних параметрів ПІІ – ΔA_{FDI} , а також зміни задоволеності потреб інвесторів – ΔN_I .

Зазначимо, що запропонована модель суспільного впливу ПІІ, заснована на ієрархії потреб А. Маслоу, підпадає під застереження, висловлені її автором та іншими дослідниками щодо сутності потреб людини. По-перше, ієрархія потреб, а отже, і модель тут, не має жорстко закріплених рівнів. [22, с. 51]. Важливість потреб може значно відрізнятись серед членів одного суспільства, і ці відмінності можуть ставати ще більш вираженими на рівні національних або культурних особливостей країн [22, с. 54]. Відповідно, різноманітність результатів зарубіжних досліджень, що вказують на відмінності суспільного впливу ПІІ в різних країнах, можна пояснити національними та культурними розбіжностями. Крім того, згідно з А. Маслоу, поява нових потреб не вимагає 100% задоволення потреб нижчого порядку. Вищі потреби можуть поступово проявлятися паралельно з іншими. Це означає, що суспільний вплив ПІІ не є лінійною функцією від суми вкладеного капіталу.

По-друге, форма суспільного впливу ПІІ значною мірою визначається рівнем економічного розвитку країни, від якого залежить актуальність тих чи інших потреб. Наприклад, у країнах з низьким рівнем розвитку найбільш актуальними можуть бути проблеми доступу до чистої води, якісного харчування та житла. Для громадян країн з високим рівнем розвитку важливішими є потреби в самоідентифікації, самореалізації та самовираженні, оскільки базові потреби переважної частини населення вже задоволені.

По-третє, суспільний вплив ПІІ значно відрізняється в країнах з різною секторальною структурою економіки. У найменш розвинених країнах ПІІ переважно вкладаються в сільське господарство та видобувну галузь, які менш інноваційні та сприяють задоволенню базових потреб. Однак такі інвестиції рідко призводять до значного зростання доходів населення чи модернізації освіти та реалізації політичних свобод в масштабах країни. У більш розвинених державах ПІІ спрямовуються у переробну промисловість і сферу послуг, а у високорозвинених державах — у сектори фінансових послуг та наукових розробок, що генерує якісно інший суспільний вплив.

По-четверте, варто зазначити, що ПІІ, в більшості випадків, виступають не як основний чинник розвитку економіки та

соціального прогресу, а як каталізатор. Вони є важливою «речовиною», але присутні в невеликих обсягах. Тому при порівнянні двох схожих країн із різною питомою вагою ПІІ в загальному обсязі інвестицій, суспільний вплив може бути помітним в одній країні та відсутнім в іншій через недостатню роль іноземного капіталу в економіці.

Висновки. Аналіз наукових джерел та актуальних досліджень, присвячених вивченню суспільного впливу ПІІ, дав змогу виявити низку концептуальних обмежень, які можуть бути причинами неоднозначності результатів зазначених емпіричних досліджень. Обійти ці обмеження дозволило припущення про людські потреби як загальне мірило всіх форм прояву суспільного ефекту ПІІ. Поєднавши гіпотезу про рекурсивний зв'язок задоволення потреб інвесторів і громадян країн, в економіку яких вкладається закордонний капітал, та концепцію ієрархічної піраміди потреб людини, вдалося сформулювати структурно-функціональну модель суспільного впливу ПІІ. Одночасно запропоновано математичне трактування функціонального

зв'язку зазначених категорій, кількісних та якісних параметрів ПІІ. На підставі моделі та її математичного трактування зроблено припущення про окремі особливості залежності суспільного впливу ПІІ, характеристик іноземного капіталу, рівня економічного розвитку країни та її секторальної структури.

З теоретичної точки зору запропонована модель розширює розуміння суспільного впливу ПІІ, інтегруючи соціально-економічні процеси з урахуванням еволюції потреб різних груп населення та інвесторів. У практичній площині це відкриває нові можливості для розробки більш ефективних стратегій залучення іноземних інвестицій, спрямованих на сталий розвиток та покращення рівня життя населення.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на емпіричне обґрунтування запропонованої моделі, зокрема на аналіз даних про ПІІ та рівень задоволеності потреб громадян у різних країнах. Це дозволить уточнити параметри моделі та виявити специфічні особливості, характерні для різних економік та секторів.

Бібліографічний список

1. Bowen Howard R. (2013) Social Responsibilities of the Businessman. *University of Iowa Press*, p. 248. JSTOR. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctt20q1w8f> (accessed July 18, 2024).
2. Elkington J. (1997) *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Capstone, Oxford, p. 470.
3. Romer P. (1990) Endogenous Technological Change. *The Journal of Political Economy*, vol. 98, no. 5, part 2: The Problem of Development: A Conference of the Institute for the Study of Free Enterprise Systems, pp. 71–102.
4. Schultz T. (1961) Investment in human capital. *The American economic review*, vol. 51, no. 1, pp. 1–17.
5. van der Straaten K., Pisani N. & Kolk A. (2020) Unraveling the MNE wage premium. *Journal of International Business Studies*, no. 51, pp. 1355–1390.
6. Girma S., Görg H. & Kersting E. (2019) Which boats are lifted by a foreign tide? Direct and indirect wage effects of foreign ownership. *J. Int. Bus. Stud.*, no. 50, pp. 923–947. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41267-019-00248-2>
7. Hansen M. W., Pedersen T., & Pedersen B. (2009) MNC strategies and linkage effects in developing countries. *Journal of World Business*, no. 44(2), pp. 121–130.
8. Rusu Elena & Grad-Rusu Elena (2016) The social impact of foreign direct investments in the host countries: challenges and opportunities. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/339376513> THE SOCIAL IMPACT OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS IN THE HOST COUNTRIES CHALLENGES AND OPPORTUNITIES (accessed August 10, 2024).
9. Perri A., Andersson U., Nell P. C., & Santangelo G. D. (2013) Balancing the trade-off between learning prospects and spillover risks: MNC subsidiaries' vertical linkage patterns in developed countries. *Journal of World Business*, vol. 48(4), pp. 503–514.
10. Jindra B., Giroud A., & Scott-Kennel J. (2009) Subsidiary roles, vertical linkages and economic development: Lessons from transition economies. *Journal of World Business*, vol. 44(2), pp. 167–179.
11. Pineli A., Narula R., & Belderbos R. (2021) FDI, multinationals, and structural change in developing countries / in N. Foster-McGregor, L. Alcorta, A. Szirmai, & B. Verspagen (Eds.). *New perspectives on structural change: Causes and consequences of structural change in the global economy*. Oxford: Oxford University Press. P. 497–524.
12. Carlo Pietrobelli & Roberta Rabellotti & Ari Van Assche. (2021) Making sense of global value chain-oriented policies: The trifecta of tasks, linkages, and firms. *Journal of International Business Policy*, vol. 4(3), pp. 327–346.
13. Fortanier F., Miao G., Kolk A., & Pisani N. (2020) Accounting for firm heterogeneity in global value chains. *Journal of International Business Studies*. vol. 51, no. 3, pp. 432–453.

14. Anwar S., & Nguyen L. P. (2011) Foreign direct investment and export spillovers: Evidence from Vietnam. *International Business Review*, vol. 20, no. 2, pp. 177–193.
15. Bu M., & Wagner M. (2016) Racing to the bottom and racing to the top: The crucial role of firm characteristics in foreign direct investment choices. *Journal of International Business Studies*, vol. 47, no. 9, pp. 1032–1057.
16. Fiaschi D., Giuliani E., & Neri F. (2017) Overcoming the liability of origin by doing no-harm: Emerging country firms' social irresponsibility as they go global. *Journal of World Business*, vol. 52, no. 4, pp. 546–563.
17. Rondinelli D. (2003) Transnational corporations: international citizens or new sovereigns? *Business strategy review*, vol. 14, no. 4, pp. 13–21.
18. Busse M. (2002) Do Transnational Corporations Care About Labor Standards? *Journal of Developing Areas*, vol. 36. URL: https://www.researchgate.net/publication/23510966_Do_Transnational_Corporations_Care_About_Labor_Standards (accessed August 8, 2024).
19. Hippert C. (2002) Multinational Corporations, the Politics of the World Economy, and Their Effects on Women's Health in the Developing World: a Review. *Health Care for Women International*, vol. 23, no. 8, pp. 861–869. DOI: <https://doi.org/10.1080/07399330290107476> (accessed August 9, 2024)
20. Jones T. & McNally R. (1998) Pollution for Export. *Unesco Courier*, vol. 51, no. 12, pp. 10–11. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000114257> (accessed August 8, 2024).
21. Okara A. (2023) Does foreign direct investment promote political stability? Evidence from developing economies. *Economic Modelling*, vol. 123. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2023.106249> (accessed August 10, 2024).
22. Maslow A. H. (1954) *Motivation and personality*. New York: Harper and Row, 369 p.
23. Keynes J. (1936) *The General Theory of Employment, Interest and Money*, London: Macmillan, P. xii 403.

Стаття надійшла до редакції 13.08.2024

Vitaliy Gramotniev

PhD in Economics, Doctoral Student,
Kyiv National University of Economics named after Vadym Hetman
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2511-4649>

THE ESSENCE AND MODEL OF THE IMPACT OF FDI ON SOCIETY

Objective. The article provides an in-depth analysis of scientific sources and contemporary research dedicated to examining the social impact of Foreign Direct Investment (FDI). By critically evaluating these studies, it was possible to identify a range of conceptual limitations that may lead to ambiguous results in empirical research. **Results.** To address these challenges, the article proposes a new conceptual framework that redefines the essence of the social impact of FDI as being intrinsically linked to changes in the level of satisfaction of human needs. This novel perspective suggests that the impact of FDI should be measured not only by traditional economic indicators but also by how it contributes to meeting the fundamental and evolving needs of the population in the host country. The application of the hypothesis regarding the recursive connection between the needs of society members and foreign investors, combined with the concept of the hierarchy of human needs, as developed by A. Maslow, has allowed the formulation of a structural and functional model of FDI's social impact. This model provides a comprehensive framework for understanding the multifaceted effects of FDI on society, considering both immediate economic benefits and long-term social changes. Additionally, a mathematical interpretation of the relationship between the identified categories, including the quantitative and qualitative characteristics of FDI, was presented. This mathematical model may serve as a base for analyzing how variations in foreign capital, the level of economic development, and the industry structure of the host country can influence the overall social impact of FDI. The proposed hypotheses based on this model suggest that the social effects of FDI are not uniform but depend on specific conditions within the host country, such as its economic maturity and sectoral composition. Further exploration of these hypotheses through empirical research based on the proposed model could significantly enhance our understanding of the various ways in which FDI contributes to social progress. It could also help identify the critical factors that determine the strength and nature of FDI's social impact in different economic and social contexts. By doing so, policymakers and investors could better tailor their strategies to maximize the positive outcomes of FDI for both the host country and the foreign entities involved. This deeper understanding would ultimately support more sustainable and inclusive economic growth, benefiting a wider range of stakeholders in the global economy.

Keywords: foreign direct investments, social effect of investments, social impact of investments, model of social impact, post-conflict reconstruction, corporate social responsibility, sustainable development goals.